

Sedež društva mislim si recimo v Postojni. Prvi odsek: postojnska okolica; drugi odsek: Pivka s košanško in vremsko dolino; tretji odsek: bistriška okolica; četrty odsek: spodnja vipavska dolina s Senožečami; peti odsek: zgornja vipavska dolina.

Glavno zborovanje naj bi imelo društvo v letu jedenkrat. Pri glavnem zborovanju

naj bi se delovanje vsakega odseka posebej pretresovalo, iz teh pretresovanj pa napravili glavni ukrepi — veljavni za vse šole spadajoče v dotični okraj. K sklepu še poprosim: Slavno uredništvo naj blagovoli ta moj nasvet v pretres vzeti, ker zagotavljam Vas, da me vodijo pri tem jedino le želje, naše šolstvo po moči povzdigniti. **Francišek Gross — Suhorje.**

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

„Ne boj se, reče zala Vila,
Ne boj se! križ in gosli vzemi;
Lej, tebi sem ju namenila:
Poprimi gosli, križ objemi!“

Janez Bilc r. 7. jan. 1839 v Bistrici pri Trnovem na Notranjskem, gimnazijo zvršil v Reki, bogoslovje v Ljubljani, posvečen 1. avg. 1864, bil nekaj časa zgodnjik v Trnovem, l. 1869—72 beneficijant v Lozicah, prej in slej pa deloma v Bistrici, deloma v Planini pri knezu Windischgraetzu zaradi bolehnosti v začasnem pokoju, ter sedaj biva v stalnem domu v Bistrici, kjer si — pod zastavo sv. križa, gosli v rokah — lajša trpkosti življenja v poeziji, kakor mu je naročila Vila (Vvod, Pervenci str. IV), na slavo Bogu in domovju.

Kakor A. Umek Okiški — pričel je tudi Janez Bilc Bistričan zgoodej popevati in dopisovati v Novice, Danico in Glasnik; na pr. v Novice l. 1856: Čertice o Reki. Popis bistriške doline na Notranjskem. Čičarija in pa Čiči (str. 388—292). Kočanska dolina. Bistriška (Pes.) — Novice l. 1857: Kako naj Slovenci nemški „sehr“ predstavljajo. Pravlica od Kuranta. Tersački grad. Pastirska (Pes.). Šege, navade in narodne pripovedke Slovincov v bistriški okolici na Notranjskem (239—

247). Učenec 6. gimn. šole. Narodne pri-slovice, poleg malih dopisov iz Reke in Bistrice. — Danica l. 1857: Čuj! ura je odbila (Sonet I). Pomoč kristjanov (Sonet IV). Božičnica (Dramatična sv. igra. cf. Pervenci III). Dopisov več iz Trnovega na Notranjskem — o cerkvi in šoli; iz Reke o cerkvenih znamenitostih, narodnem življenju, o šolskem pričetku in svršetku itd. — Novice l. 1858: Vodnik in pa France Bile. Iz okolice Pivške. O Reki in njeni okolici. — Danica: Veliki petik (Son. III). Velikonočna (Zgodnje solnce razsvetilo str. 57). V dopisih iz Reke o pustu, pobožnostih dijaških, o postu, praznovanju sv. Cirila in Metoda itd. — Slov. Glasnik: O Rečanih — čvrstih Hrvatih, o slovénških šolah na kmetih, o šolskem spraševanju v Zagorju na hvalo učitelju Turku gledé slovenščine, o preosnovah šolskih, ljudskih in gimnazijskih, v narodnem smislu hrvaškem na Reki in okolici itd. — Slov. Prijatelj: Z Reke. O slovenščini (št. 8. 9).

Novice l. 1859: Misli o Vodnikovem spominku (naj se postavi kip). — Vodnikov Spomenik: Valentinu Vodniku o veseli stoletnici 3. febr. 1858 (Perv. str. 49). — Danica: Gospodova smert (Son. I). Božičnica (Merzla je zemlja s snegam

pokrita). Marijino češenje (Perv. Zdrava Marija). — Glasnik: Neven prestal izhajati — zarad nesloge! Narodni pregovori — nabral v notranjski Bistrici. — Novice I. 1860: Narodni prigovori. O notranjskih opetovavnih glagolih p. praševati, berevati, jedevati, skubevati, lagevati, stergevati, briševati, koševati, vendar pisevati, klicevati itd. (str. 360). Kmetovanje na Pivki (176—187). Kako je in kako bi bolje bilo na Pivki. I. Spašniki in živinoreja. II. Poljedelstvo. III. Sadjereja. — Glasnik I. 1861: Ozir na Notranjsko (10—15). Slovenija oživljena (Dram. prizor: Vodnik, Coiz, Linhart — str. 57. 58. Vid. Novic. 1863 str. 53 — v slavni besedi Vodniku na čast 2. sveč.). Na grobu (Pes. sirota za mamico). — Novice I. 1862: Omika in narodnost Pivčanov (str. 382—391). — Glasnik: Tri dni v Cerknici (cf. Matija Ličan). Domovju (Pes. I. II). Vinska terta (Tertica mila, o roža prezala! — Sladkega vinca boš kapljico dala itd. Zložil B. Bistričan). Puščavnik (Pes. 228). — Novice I. 1863: Slovenija oživljena. — Sv. Cirilu in Metodu 9. marca (Slovensko zemljo krije oblak temote . . — Ciril in Metodi, možaka častita . . — Oblak beži, nebó se kaže jasno . . cf. Zlati Vek str. 4). — Glasnik: Sava (Tri verhi kipiyo str. 13). Zvončik in vijolica str. 77. Pervenci. Poezije Janeza Bilca. V Ljubljani 1864. 16. 80. Nat. J. Blaznik. Izdal A. Janežič v „Cvetji iz domačih in tujih logov“, šestka III. — Posvetil je pesnik svoje „Pervence“ diki jugoslovenski, prevzviš. g. g. škofu djakovaškemu Josipu Jurju Strosmajerju (gl. Vvod). — Novice: Prešernu, spomenica Bilčeva (Ena se tebi je želja spolnila — da v zemlji očetov, — Kakor si želel vselej, našel na veke si mir itd. Perv. str. 52). Pozdrav čitalnici v Bistrici na Notranjskem (str. 269). — Glasnik: Domorodne iskrice III. str. 94. Vedna pravda — gledé realnih, vsaj nižjih gimnazij (str. 152). Pomladančice (I—VIII. Pes. str. 165—7). Nekaj o solah (str. 349). — Koledarček družbe

s v. Mohor. za I. 1865: France Bile, verli duhoven in domorodec (str. 28—32. Vid. Glasn. 1864 str. 218—221. Vodnik. Spomenik str. 43—4. — Danica str. 269—270: Novomašnik nebes Kraljici. Himna v zahvalo. V opombici: „Častiti gospod prijatelj! Prosim, natisnite to pesmico — če je le moč — celo v prihodnji list „Zg. Danice“. Dolžan sem jo nebeški Kraljici, ktera me je lani iz smertne bolezni rešila, mi zdravje sprosila in me k Gospodovemu oltarju pripeljala. Bodi ji večna Slava!!“ B—c. Himna ta je venček iz šesterih pesmic, kterih III. bodi na primer:

Ko terpel sem bolečine,
Misliť, da življenje mine,
Ko krog mene bratje stali,
Britko se jokali;

V persih nada se mi vname,
Serce tak prositi jame:
„Oj pomagaj Pomočnica,
Vsmili se Kraljicu!“ —

Glas mi v persih reče mili,
Da me vslušala je v sili.
Raste up in moč telesa,
Se jasné očesa.

Nekaj Bilčevih umotvorov se nahaja v Berilih za gimnazije in druge šole, pa v Cvetnikih Janežičevih. V tej dobi je prišel na svetlo: Bogomir, mladi puščavnik. Pripoved za otroško mladost in njene prijatle. Poleg Kristofa Šmida. S 6 podobami. V Celovcu 1867. 8. 78. Nat. Leon. — Sveti večer. Povest v božični dar pridnim otrokom. Spisal Kristof Šmid. Poslovenil J. Bilec. S 6 podobami. V Celovcu 1867. 8. 79. Nat. Leon. — Novice I. 1866: O nekterih imenih Notranjcev in Istrijanov (str. 182). — L. 1867: O novem letu (Po nebu jasnem plava — Sreberna lunica itd). — L. 1868 str. 419: Na grobu prečastitega nepozabljivega gospoda Antona Kosa, stolnega prošta, knezoškofovega vélikega vikarja itd. itd. Žalostinka v 6 kiticah na pr.:

Razodeni pesem žalostna čutila,
Pevaj srca najbridkejše bolečine:
Črna zemlja nam možaka je pokrila,
Sina vrlega slovenske domovine itd.

V Danici l. 1866 str. 201 piše J. Bilc: „Podajam tu čč. bravcem „Zg Danice“ nekoliko naj lepših poezij, ktere poje sv. Cerkev o dotičnih praznikih. Prestavljaj sem, kar je bilo moč, na tanko in ohranil mero, ki je v latinskem, da se bojo zamogle po že znanih napevih peti, kakor se pojejo v ljubljanski stolni cerkvi. Pesmi so veličastne, v njih veje duh božji, pa prestava je, se vé da, daleč za originalom, vender upam, da bom ž njo dragim Slovencem vstregel“. — Te prestave se nahajajo v Danici l. 1866 str. 201—281, l. 1867 str. 25, l. 1868 str. 310—407 in l. 1869 str. 25—235, in na str. 283—4 njim primeren vvod in ogovor. Vse to je prišlo na svetlo v lastni knjižici:

Prestave naj lepših himen sv. cerkve. Poslovenil J. Bilc. Del I. Ponatis iz Zg. Danice. V Ljubljani 1869. 8. str. VI. 42. Nat. J. Blaznik. Zal. L. Jeran.—V vvodu pripoveduje o pričetku cerkvenih himen, o njihovi vnanji obliki pa notranji veljavi, ter o njihovih skladateljih. V ogovoru pa pravi: „Namen moj, kateri me je vodil pri prestavljanju tih pesem, je bil podati slovenskim skladateljem klasičnih, Božji službi primernih poezij za vse praznike v letu in pa razširjati po deželi lepe starocerkvene in novejšje Riharjeve napeve, kateri so na latinske besede zloženi in nepripravni za cerkve po deželi. Drugi moj namen je bil tudi ta, da sem hotel tudi tistim omikanim Slovencem, kateri latinščine popolnoma ne razumejo, pokazati, kako krasne, kako božanstvene pesme je rodila sv. katoliška cerkev, ki je bila vedno mati lepih umetnost, ktere je vselej podpirala in gojila, kakor podobarijo, slikarijo, umetno zidarstvo, glasbo in petje, ravno tako tudi poezijo... Nekteri teh spevov se smejo meriti z naj slavnišimi odami Horacijevimi... Pa tudi sebi sem hotel s temi pesmami o prostih urah prijetno in podučno zabavo pripraviti itd.“ —

Tarbula, keršanska junakinja. Zložil Janez Bilc. To je junaška pesem, katero pojasnjuje pesnik v predgovoru str. 17 v Danici l. 1868 na pr.: „Prebiraje stare legende svetnikov nahajamo pogostoma dogodbe, ktere nam globoko v serce segajo. Vidimo tu na eni strani, kako se je peklena moč prizadevala in napenjala, da bi Jezusovo na skalo zidano cerkev poderla in pokončala; na drugi strani pa moramo se čuditi krasnim značajem mučenikov, ki z veseljem svojo kri prelivajo za Njega, ki jih je odkupil na lesu križa s svojo predrago kervjó. Naj bolj čudno pri tem je pa, da ne le čversti možje in močni mladenčci so neostrašeni v obličji smerti, ampak tudi nežne deve in devičice, katerim je Bog vstvaril bolj rahlo serce, ktere so, bi rekel, že po naravi boječe in plašljive. Tudi one so z veseljem ko verle junakinje življenje dajale za sv. vero... Stan sv. cerkve v Perziji pod Saporjem II in smert svete mučenice Tarbule Ti bo spevala, častiti bravec, moja pesem. Naj vnema Tvoje serce k spoštovanju in k ljubezni do Tvoje matere katoliške cerkve, ktera se mora ponašati s takimi spričevavci, s tako hrabrimi junaki in junakinjami itd.“ Pesem, katero posvečuje pesnik v spomin starega prijateljstva dr. Jurju Sterbencu (str. 235), se nahaja — Vvod in VII. spevanj — str. 17—301 — s sklepom p.:

Petnajst stoletij je minulo,
Kar sveto kri prelila deva,
Ki pesem moja jo opeva. —
Se tukaj vse je spremenilo,
Le cerkev stara je ostala,
Ko v morju sinjem siva skala.

Al cerkev stara, vedno mlada
Narode mlade v krilo zbira,
Jim luč prižiga, raj odpira,
Kjer je kristjanov sladka nada.
Gospod je seme vs'jal; zalila
Ga je mučencev kervca mila.

